

The 1srael Koschitzky Virtual Beit Midrash
PARASHAT HASHAVUA

This week's shiurim are dedicated
in memory of Mrs. Cela Meisels' Tzerka Nechama bat Shlomo'
whose yahrzeit falls on the 14th of Tevet.

In loving memory of Channa Schreiber (Channa Rivka bat Yosef v' Yocheved) z"l'
with wishes for consolation and comfort to her dear children
Yossi and Mona' Yitzchak and Carmit' and their families'
along with all who mourn for Tzion and Yerushalayim.

Dedicated in memory of my grandmother' Szore bath Simen Leib (Weinberger)'
whose yahrzeit is on the 18th of Tevet.

May her soul be among the Righteous in Gan Eden. — from those who remember her.

PARASHAT SHEMOT
The Missing Years
By Rav Yair Kahn

PARASHAT Shemot
De Ontbrekende Jaren
Door Rav Yair Kahn

I. An Ethiopian Monarch?

In Parashat Shemot we are introduced to the main Biblical figure Moshe Rabbeinu. The Torah gives a detailed description of his birth and we are informed of his childhood and youth growing up in the palace of Pharaoh as an Egyptian but nonetheless aware of his Hebraic roots. The Torah describes how he left the palace and encountered the suffering of his brethren and how he slayed the Egyptian taskmaster and was forced to flee. Moshe escapes to Midyan saves Yitro's daughters and eventually marries Tziphora. Then the Torah seems to press "fast-forward" picking up the story only when Hashem appears to Moshe at the burning bush. At this point Moshe is already eighty years old! Despite the detailed account of Moshe's biography found in the Torah there is a gap of around sixty years.

On the one hand the Torah is neither history nor biography' and we shouldn't be surprised by the absence of details that are not relevant to the Torah's narrative. Nevertheless these missing years some of which may have been formative arouse more than curiosity.

In fact the missing years ignited the imagination of many. There is an entire genre of stories that tell of Moshe's various adventures after he fled Egypt and before he arrived in Midyan. Some sources attribute the invention of the alphabet to Moshe; according to others Moshe taught wisdom to the original Greek philosophers. The most famous source

I. Een Ethiopische Monarch?

In Parashat Shemot maken we kennis met de belangrijkste Bijbelse figuur, Moshe Rabbeinoo. De Tora geeft een gedetailleerde beschrijving van zijn geboorte en we zijn op de hoogte van zijn kindertijd en jeugd, opgroeïend in het paleis van de farao als een Egyptenaar, maar toch bewust van zijn Hebreeuwse wortels. De Tora beschrijft hoe hij het paleis verliet en het lijden van zijn broeders tegenkwam en hoe hij de Egyptische opzichter doodde en gedwongen werd te vluchten. Moshe ontsnapt naar Midian, redt Jitro's dochters en trouwt uiteindelijk Tziphora. Dan lijkt de Torah "haast te hebben" en pakt de draad weer op bij Hasjem die aan Moshe verschijnt bij de brandende braamstruik. Op dit moment is Moshe al tachtig jaar oud! Ondanks de gedetailleerde beschrijving van Moshe's biografie in de Tora, blijft er een tijdsperiode van ongeveer zestig jaar.

Aan de ene kant is de Tora geen geschiedschrijving noch biografie en we moeten niet verrast zijn door het ontbreken van details die niet relevant zijn voor het Toraverhaal. Toch wekken deze ontbrekende jaren, waarvan sommige vormend kunnen zijn geweest, meer dan nieuwsgierigheid op.

In feite prikkelden de ontbrekende jaren de verbeelding van velen. Er is een heel genre van verhalen die van Moshe's velerlei avonturen vertellen nadat hij Egypte was ontvlucht en voordat hij in Midian aankwam. Sommige bronnen schrijven de uitvinding van het alfabet aan Moshe toe; volgens anderen onderwees Moshe wijsheid bij de oorspronkelijke Griekse filosofen. De meest bekende bron (kronie-

(Chronicles of Moshe) which found its way into the *Yalkut Shimoni* and is loosely based on Josephus' *Antiquities* claims that Moshe initially ran away to Ethiopia was appointed king and helped suppress a revolution instigated by Bilaam. According to this source Moshe reigned in Ethiopia for forty years.

These stories albeit fascinating appear totally fictional grounded neither in Scripture nor in tradition. The Ibn Ezra already noted: "And regarding that which is written in the Chronicles of Moshe don't believe. As a rule I tell you any book not written by the prophets or the sages and which is based on tradition don't trust" (Shemot 2;22; however see the Ibn Ezra on Bamidbar 12;1 as well as the Rashbam's commentary there). It is not our intention to dwell on these imaginative but unfounded stories. Perhaps if we explore the Torah itself we may discover subtle hints that can help us fill in some of the blanks.

II. *Va-yo'el Moshe*

Peshuto shel mikra (a straightforward literary reading of Scripture) indicates that Moshe arrived in Midyan immediately after escaping Egypt. In other words during most of the missing sixty years Moshe was in Midyan tending to Yitro's flock. The Torah describes this period with a very enigmatic phrase: "*Va-yo'el Moshe la-shevet et ha-ish*" (2:21). The term "*va-yo'el*" is rarely used in Scripture and refers to agreement - Moshe agreed to dwell with the man (Yitro). Our sages (Nedarim 65a) playing on the root of *va-yo'el* — interpreted this pasuk as referring to an "*ala*" which means oath. Thus Moshe took an oath that he would dwell with Yitro. However the purpose and significance of this oath is not immediately clear.

The oath is referred to in a midrash that at first glance seems incomprehensible. The Torah relates that Moshe called his son Gershom "For I was a ger (alien) in eretz nochriya (a foreign land)" (18:3). The Mekhilta comments: R. Elazar the Modai said: "In eretz nochriya" — Moshe said: Since [all the people in] the entire world are idolaters shall I worship before He that said "Let the world be"? For when Moshe asked Yitro for Tziphora's hand in marriage Yitro told him: Accept upon yourself that which I shall tell you and I shall give her to you as a wife. He said to him: What is it? He answered: The first son you have will be for *avoda zara* - from then on for Hashem's name. And he accepted it as

ken van Moshe), die zijn weg vond in de *Yalkut Shimoni* en wat losjes gebaseerd is op Josephus' *Oudheden*, beweert dat Moshe in eerste instantie naar Ethiopië wegliep, tot koning werd benoemd en een revolutie op initiatief van Bilaam hielp onderdrukken. Volgens deze bron werd Moshe gedurende veertig jaar koning in Ethiopië.

Deze verhalen, zij het fascinerend, blijken volledig fictief van aard, noch in de Schrift, noch in de traditie een grond te vinden. Ibn Ezra (Spaans rabbijn) merkt al op: "En wat betreft dat wat geschreven is in de Kronieken van Moshe, geloof het niet. Als regel zeg ik je: elk boek dat niet door de profeten of de wijzen geschreven is en dat op traditie gebaseerd is, vertrouw het niet" (Shemot 2; 22, maar zie de Ibn Ezra over Bamidbar 12;1 alsmede de Rashbam commentaar daarop). Het is niet onze bedoeling om bij deze fantasierijke maar ongegrond verhalen stil te staan. Misschien kunnen we als we de Thora zelf onderzoeken subtiele hints ontdekken die ons helpen een aantal van de open stukken in te vullen.

II. *Va-yo'el Moshe*

Peshuto shel Mikra (een eenvoudige letterkundige lezing van de Schrift) geeft aan dat Moshe meteen na de ontsnapping uit Egypte in Midyan kwam. M.a.w. gedurende het grootste deel van de ontbrekende zestig jaar was Mosje in Midyan om Jitro's kudden te hoeden. De Tora beschrijft deze periode met een zeer raadselachtige zin: "*Va-yo'el Moshe la-shevet et ha-ish*" (2:21). De term "*va-yo'el*" wordt in de Schrift zelden gebruikt en verwijst naar overeenkomst - Moshe kwam overeen om bij de man (Jitro) te wonen. Onze wijzen (Nedarim 65a) op de wortel van *va-yo'el* speculerend - interpreteerden dit *pasuk* (vers) als een verwijzing naar een "*ala*" dat eed betekent. Dus legde Moshe een eed af dat hij bij Jitro zou wonen. Maar het doel en de betekenis van deze eed is niet meteen duidelijk.

De eed wordt genoemd in een midrasj die op het eerste gezicht onbegrijpelijk lijkt. De Tora vertelt dat Mosje zijn zoon Gersom noemde "Want Ik was een *ger* (vreemdeling) in *eretz nochriya* (een vreemd land)" (18:3). De Mekhilta commentarieert: R. Elazar de Modai zei: "*In eretz nochriya*" - Moshe zei: Omdat [alle mensen in] de hele we-reld afgodendienaars zijn, zal ik aanbidden voor Hem die zei: "Laat de wereld zijn"? Want toen Moshe aan Jitro om Tzippora's hand ten huwelijk vroeg vertelde Jitro hem: Accepteer dat wat ik je zal vertellen en ik zal haar aan u als vrouw geven. Hij zeide tot hem: Wat is het? Hij antwoordde: De eerste zoon die je hebt zal voor *avoda zara* zijn - vanaf dan voor de naam van Hasjem. En hij accepteerde het zoals

it is stated: "Va-yo'el Moshe" the term *ala* refers only to an oath' as it says: "Va-yo'el Shaul..." Therefore the heavenly angel came to kill Moshe immediately and Tziphora took a flint and cut the foreskin of her son and the angel backed down.

What caused our sages to charge Moshe Rabbeinu with such a harsh and seemingly baseless accusation? How could they even entertain the possibility that Moshe the father of all prophets allowed his firstborn to worship *avoda zara*? Can one place so much weight on the term *nochriya*?

Let us take a closer look at the *pesukim* at the beginning of parashat Yitro that the Mekhilta is based on.

And her [Tziphora's] two children the name of the first being Gershom for he said "I was a ger in a foreign land." And the name of the other being Eliezer for "the Lord of my father was my aid and he saved me from the sword of Pharaoh." (18:3-4).

There is something odd about these two names - they are out of sequence. First Moshe was saved from the sword of Pharaoh; only later did he become a fugitive and foreigner in a strange land. Why didn't Moshe commemorate his salvation with the birth of his eldest son?

Perhaps the order of the names is reflective of different phases in Moshe's life. Initially Moshe viewed himself as no more than a fugitive who managed to escape Egypt. He viewed the events that occurred in his flight from Egypt not as salvation but as forced exile. He had to flee Egypt so as not to be executed by Pharaoh. He was cut off both from his Hebrew brethren as well as from Pharaoh's court. He was a nomad without any roots. He was an alien in a foreign land. There was no indication that he would ever return. Yitro agreed to adopt this rootless man and in return "Va-yo'el Moshe" — Moshe agreed to stay with Yitro. He had no other viable options. Of course this doesn't suggest any lack of faith on Moshe's part. Nevertheless for the next sixty years Moshe was convinced that he had been cut off from the children of Israel and that there was no road back.

However' one day everything changed. Moshe took his father-in-law's flock to graze on the mountainside of Chorev. According to tradition Moshe followed a stray sheep and came upon an amazing sight a bush on fire

het wordt gezegd: "*Va-yo'el Moshe*" → de term *ala* heeft alleen betrekking op een eed, zoals er staat: "Va-yo'el Shaul ..." Daarom kwam de hemelse engel om Moshe onmiddellijk te doden en Tziphora nam een vuursteen en sneed de voorhuid van haar zoon en de engel trok zich terug.

Waarom laadden onze wijzen zo'n harde en schijnbaar ongefundeerde beschuldiging op Moshe Rabbeinoe? Hoe konden ze zelfs de mogelijkheid aanreiken dat Moshe 'de vader van alle profeten' zijn eerstgeborene toestond *avoda zara* te aanbidden? Kan men zo veel waarde aan de term *nochriya* toekennen?

Laten we wat beter naar de *pesukim* (verzen) kijken aan het begin van Parashat Jitro waarop de Mekhilta is gebaseerd.

En haar [Tziphora's] twee kinderen; de naam van de eerste is Gersom, want hij zei: "Ik was een *ger* in een vreemd land." En de naam van de andere is Eliezer want de Heer van mijn vader was mijn hulp en hij redde me van het zwaard van Farao." (18:3-4).

Er is iets vreemds aan deze twee namen - ze staan niet in de juiste volgorde. Eerste werd Moshe van het zwaard van Farao gered; pas later werd hij een voortvluchtige en buitenlander in een vreemd land. Waarom heeft Moshe zijn redding niet herdacht met de geboorte van zijn oudste zoon?

Misschien is de volgorde van de namen een afspiegeling is van de verschillende fasen in het leven van Moshe. In eerste instantie zag Moshe zich als niet meer dan een vluchteling die erin slaagde om uit Egypte te ontsnappen. Hij zag de gebeurtenissen die bij zijn vlucht uit Egypte plaatsvonden niet als redding, maar als gedwongen ballingschap. Hij moest Egypte ontvluchten om niet door Farao te worden geëxecuteerd. Hij werd afgesneden zowel van zijn Hebreeuwse broeders als van het hof van Farao. Hij was een nomade zonder wortels. Hij was een vreemdeling in een vreemd land. Er was geen enkele aanwijzing dat hij ooit zou terugkeren. Jitro stemde in om deze ontheemde man te adopteren en "Va-yo'el Moshe" in ruil daarvoor - Moshe kwam overeen om bij Jitro te verblijven. Hij had geen andere haalbare opties. Natuurlijk suggereert dit geen gebrek aan geloof van de kant van Moshe. Niettemin was Moshe voor de komende zestig jaar ervan overtuigd dat hij was afgesneden van de kinderen van Israël en dat er geen weg terug was.

Maar op een dag veranderde alles. Moshe nam de kudde van zijn schoonvader om op de berghelling van Chorev te grazen. Volgens de traditie volgde Moshe een verdwaald schaap en stootte op een geweldig gezicht, een brandende struik die niet

that was not devoured by the flames. The voice of God called out to him and announced: "I am the Lord of your father the Lord of Avraham the Lord of Yitzchak and the Lord of Yaakov" (3:6). Hashem had seen all the injustice and suffering of Moshe's brethren and the time for salvation had arrived. Moreover Moshe was elected to be sent to Egypt to free the Hebrews from bondage. All of a sudden there was new direction to Moshe's life. He would return to his brethren in Egypt and he would be instrumental in freeing them from bondage and leading them to the Promised Land. After sixty years of estrangement Moshe was once again firmly rooted.

The revelation at Chorev not only gave Moshe a new direction for the future but gave him a new perspective on the past as well. After all it was at the burning bush that Moshe was introduced to the Lord of his fathers "the Lord of Avraham the Lord of Yitzchak and the Lord of Yaakov." He could now look back at those same events which appeared previously as forced exile and realize that in fact it was the hand of God. It was only after the burning bush that Moshe could look back and say "For the Lord of my father was my aid and he saved me from the sword of Pharaoh."

III. Gershom and Eliezer

Gershom and Eliezer were born in different phases of Moshe's life. Gershom was born when Moshe was totally cut off from his roots and his heritage. It was a period of despair when Moshe was convinced that there was no path of return. It was a point in Moshe's life when his dreams and aspirations exhausted themselves upon the plains of Midyan. It was a phase that can be summed up by two sentences: "I was an alien in a foreign land" and "*Va-yo'el Moshe la-shevet et ha-ish.*" We are informed of Moshe's second child only after the vision of the burning bush (see 4:20). Apparently Eliezer was born after Hashem had revealed himself at Chorev. This was a period of mission and direction. It was a stage when Moshe was forced to reevaluate the events of his entire life from a new and exciting perspective. It was a point in Moshe's life when he was made to understand that the strange circumstances of infancy and childhood were all part of a divine plan. It was a phase in which he was introduced to the Lord of his fathers and realized that it was He who had saved him from Pharaoh's sword to in turn bring salvation to the children of Israel.

door de vlammen verteerd werd. De stem van God riep hem en zei: "Ik ben de Heer van je vader, de Heer van Avraham, de Heer van Jitschak en de Heer van Yaakov" (3:6). Hasjem had al het onrecht en lijden van Moshe's broeders gezien en de tijd voor verlossing was gekomen. Bovendien was Moshe verkozen om naar Egypte te worden gezonden om de Hebreëen uit slavernij te bevrijden. Opeens was er een nieuwe richting voor Moshe's leven. Hij zou naar zijn broeders in Egypte terugkeren en hij zou een grote rol spelen in hun bevrijding van slavernij en hen naar het Beloofde Land leiden. Na zestig jaar vervreemding kwam Moshe weer stevig op z'n pootjes.

De openbaring op Chorev gaf Moshe niet alleen een nieuwe richting voor de toekomst, maar gaf hem ook een nieuw perspectief op het verleden. Het was immers in het brandende braambos dat Mozes werd voorgesteld aan de Heer van zijn vaderen "de Heer van Avraham de Heer van Jitschak en de Heer van Yaakov." Hij kon nu terugkijken op diezelfde gebeurtenissen die eerder als gedwongen ballingschap schenen en beseffen dat het eigenlijk de hand van God was. Het was pas na de brandende struik dat Moshe kon terugkijken en zeggen: "Want de Heer van mijn vader was mijn hulp en hij redde me van het zwaard van Farao."

III. Gersom en Eliëzer

Gersom en Eliëzer zijn in andere fasen van Moshe's leven geboren. Gersom werd geboren toen Moshe volledig van zijn wortels en erfgoed was afgesneden. Het was een periode van wanhoop toen Mosje ervan overtuigd was dat er geen weg terug was. Het was een moment in het leven Moshe's toen zijn dromen en aspiraties in rook opgingen op de vlakten van Midian; een fase die door twee zinnen kan worden samengevat: "Ik was een vreemdeling in een vreemd land" en "*Va-yo'el Moshe la-shevet et ha-ish.*" We horen over Moshe's tweede kind pas na het visioen van de brandende braamstruik (zie 4:20). Blijkbaar werd Eliezer geboren nadat Hasjem zich bij Chorev had geopenbaard. Dit was een periode van missie en richting. Het was een fase waarin Mosje werd gedwongen om de gebeurtenissen van zijn leven opnieuw te evalueren vanuit een nieuw en spannend perspectief. Het was een moment in het leven Moshe toen hem aan het verstand gebracht werd dat de vreemde omstandigheden van de kindertijd allemaal deel van een goddelijk plan uitmaakten. Het was een fase waarin hij aan de Heer van zijn vaderen werd voorgesteld en zich realiseerde dat Hij het was, die hem van Farao's zwaard had gered om op zijn beurt redding aan de kinderen van Israël te brengen.

The Torah tells a very enigmatic story that took place during Moshe's return to Egypt. They stopped at an inn "and the Lord met him and sought to kill him. Then Tzipora took a flint and cut off the foreskin of her son and cast it at his feet ... So He let him alone" (4:24-26). Many commentators explain that these *pesukim* are a reference to the circumcision of the newborn Eliezer. However according to the Mekhilta we quoted above the reference is to the circumcision of Gershom (also see Pseudo Yonatan 4:24). In other words Eliezer who was born after the revelation at Chorev was circumcised immediately. However Gershom who was born years before at a stage in Moshe's life when he was totally cut off from the children of Israel had not been circumcised until this point.

After Parashat Yitro there are no more explicit references to the children of Moshe. However they do reappear later in Tanakh. In Sefer Shoftim there is a vague reference to a Levite who served an idol as a priest in the house of Mikha named Yehonatan son of Gershom son of Menashe (Shoftim 18:30). The nun of Menashe's name is written as a small letter suggesting it doesn't really belong. In other words Yehonatan who served as an idolatrous priest was actually the son of Gershom and grandson of Moshe. There are a number of textual references that may support this connection. The most significant from our perspective is "Va-yo'el ha-Levi la-shevet et ha-ish" (17:11) which mirrors the verse referring to Moshe's stay in Midyan and the birth of Gershom (see Shemot 2:21-22). The gemara in Bava Batra (109b) comments: "Is he [Gershom] the son of Menashe? He is the son of Moshe! ... Rather since acted in the way of Menashe [an idolatrous king of Yehuda] Scripture connected him to Menashe." (For more on Yehonatan ben Gershom, see Yerushalmi Berakhot 9:2).

There is a more explicit reference in *I Divrei Ha-yamim*: "The sons of Moshe: Gershom and Eliezer. The sons of Gershom: Shevuel the chief. And the sons of Eliezer were: Rechavia the chief. And Eliezer had no other sons but the sons of Rechavia were very many" (23:15-17). The gemara in Berakhot (7a) makes the following comment (See also Pseudo Yonatan on the verse in *Divrei Ha-yamim*).

:
R. Yochanan said in the name of R. Yossi: Every single word that came out of the mouth of Ha-Kadosh Barukh Hu is for good. Even if uttered conditionally He will not go back on it. How

De Tora vertelt een zeer raadselachtige verhaal dat tijdens Moshe's terugkeer naar Egypte plaatsvond. Ze stopten bij een herberg "en de Heer ontmoette hem en zocht hem te doden. Vervolgens nam Tzipora een vuursteen en sneed de voorhuid van haar zoon af en wierp die voor zijn voeten ... Zo liet Hij hem alleen" (4:24-26). Veel commentatoren verklaren dat deze *pesukim* een verwijzing naar de besnijdenis van de pasgeborene Eliezer zijn. Maar volgens de Mekhilta die we hierboven aanhaalden is het een verwijzing naar de besnijdenis van Gersom (zie ook Pseudo Yonatan 4:24). M.a.w.: Eliëzer die na de openbaring op Chorev werd geboren, was onmiddellijk besneden. Maar Gershom die jaren daarvoor werd geboren in een fase in het leven van Mosje toen hij volledig van de kinderen van Israël was afgesneden, was tot dit moment niet besneden. Na Parashat Jitro is er geen expliciete verwijzing meer naar de kinderen van Moshe. Later verschijnen ze weer in de Tenach. In Sefer Sjoftiem is er een vage verwijzing naar een Leviet die als priester een afgod diende in het huis van Mikha genaamd Yehonatan zoon van Gersom zoon van Menashe (Sjoftiem 18:30). De *nun* van Menashe's naam is als een kleine letter geschreven dat aangeeft dat die er niet echt thuishoort. M.a.w.: "Yehonatan die als een afgodische priester diende" was eigenlijk de zoon van Gersom en kleinzoon van Moshe. Er zijn een aantal tekstuele referenties die deze verbinding kunnen ondersteunen. De belangrijkste vanuit ons perspectief is "Va-yo'el ha-Levi la-shevet et ha-ish" (17:11) dat het vers weerspiegelt dat naar Moshe's verblijf in Midyan en de geboorte van Gersom verwijst (zie Shemot 2:21-22). De Gemara in Bava Batra (109b) merkt op: "Is hij [Gersom], de zoon van Menashe? Hij is de zoon van Moshe! ... Maar aangezien hij zich naar de weg van Menashe [een afgodische koning van Jehoeda] gedroeg koppelt de Schrift hem aan Menashe." (Voor meer over Yehonatan ben Gersom, zie Yerushalmi Berakhot 9:2).

Er is een meer expliciete verwijzing in *I Divrei Ha-Yamim*: "De zonen van Moshe: Gersom en Eliëzer. De zonen van Gersom: Shevuel het hoofd. En de zonen van Eliëzer waren: Rechavia het hoofd. En Eliëzer had geen andere zonen maar de zonen van Rechavia waren zeer velen" (23:15-17). De gemara in Berakhot (7a) maakt de volgende opmerking (zie ook Pseudo Yonatan op het vers in *Divrei Ha-yamim*).

:
R. Yochanan zei in de naam van R. Jossi: Elk woord dat uit de mond van Ha-Kadosh Barukh Hu kwam is goed. Zelfs als Hij het voorwaardelijk uitte zal Hij er niet op terugkomen. Hoe weten we dat?

do we know? From Moshe Rabbeinu as it says: "Leave Me alone that I may destroy them and blot out their name from under heaven; and I will make of you a nation mightier and greater than they." Even though Moshe pleaded and nullified the decree nevertheless it [the word of Hashem] was fulfilled through his offspring as it is stated "The sons of Moshe: Gershom and Eliezer. The sons of Gershom: Shevuel the chief. And the sons of Eliezer were: Rechavia the chief. And Eliezer had no other sons; but the sons of Rechavia were very many." And R. Yosef taught: [Rechavia had] more than six hundred thousand... It says here "[The sons of Rechavia] were very many" and it says there "The children of Israel were fruitful and increased and multiplied."

We find a sharp contrast between the descendants of Gershom and those of Eliezer. While Yehonatan deteriorates towards idolatry Rechavia thrives and prospers. Moreover we find in the Pseudo Yonatan (*I Divrei Ha-yamim* 2:55) superlatives about the Torah and prophecy of the family of Rechavia. What led to this discrepancy? Perhaps it is connected to the diverse circumstances that began with their respective births. Each of Moshe's children had a distinct point of departure and travelled on a different trajectory which led to divergent destinations and destinies. Of course every person has free will to break the confines of surrounding influences. Nevertheless those confines do exist and if not broken they may have a powerful effect.

According to a literal reading of the Mekhilta Moshe's oath may have led to the corruption of Yehonatan. On the other hand perhaps the Mekhilta is not to be taken as a reference to a literal oath but rather to the reality in which Moshe lived during those sixty years of alienation. These were sixty years of being a stranger in a foreign land; sixty years of rootlessness having no one to turn to but a priest of Midyan; sixty years of "Va-yo'el Moshe la-shevet et ha-ish" which eventually led to "Va-yo'el ha-Levi la-shevet et ha-ish."

In summary we suggested that the sixty missing years of Moshe's life was a dark period of total alienation from the children of Israel with no hope of return. We tried to support this thesis through a nuanced reading of the Torah and a number of midrashic statements. Perhaps this is the reason that these years are not documented in the Torah. On the other hand based on this thesis Moshe's ability to turn around his entire life

Van Moshe Rabbeinoe zoals er staat: "Laat Mij alleen opdat Ik hen zal vernietigen en hun naam van onder den hemel uitdelgen, en Ik zal van u een volk maken, machtiger en groter dan zij." Alhoewel Moshe pleitte en het decreet vernietigde werd [het woord van Hasjem] niettemin vervuld door zijn nageslacht, zoals wordt gesteld: "De zonen van Moshe: Gersom en Eliëzer. De zonen van Gersom: Shevuel het hoofd. En de zonen van Eliezer waren: Rechavia het hoofd. En Eliëzer had geen andere zonen; maar de zonen van Rechavia waren zeer velen." En R. Joseef leerde: [Rechavia had] meer dan zeshonderdduizend ... Er staat hier "[De zonen van Rechavia] waren zeer veel" en het zegt daar dat "De kinderen van Israël vruchtbaar waren en zich vermenigvuldigen."

We vinden een scherp contrast tussen de nakomelingen van Gerson en die van Eliezer. Terwijl Yehonatan verslechtert richting afgoderij gedijt en bloeit Rechavia. Bovendien vinden we in de Pseudo Yonatan (*I Divrei Ha-Yamim* 2:55) superlatieven over de Thora en profetie over de familie van Rechavia. Wat heeft tot deze discrepantie geleid? Misschien is het verbonden met de diverse omstandigheden die met hun geboorte begon. Elk van Moshe's kinderen had een duidelijke vertrekpunt en ging over een ander traject die tot uiteenlopende bestemming en levenslot hebben geleid. Natuurlijk heeft ieder mens een vrije wil om de beperkingen van de omliggende invloeden te doorbreken. Toch bestaan die grenzen en als ze niet doorbroken worden kunnen ze een krachtig effect hebben. Volgens een letterlijke lezing van de Mekhilta kan Moshe's eed tot de verdorvenheid van Yehonatan hebben geleid. Aan de andere kant moet de Mekhilta misschien niet worden opgevat als een verwijzing naar een letterlijke eed, maar naar de werkelijkheid waarin Mosje in die zestig jaar vervreemdingschap leefde. Dit waren zestig jaar van vreemdeling in een vreemd land, zestig jaar van ontworteld zijn, met niemand tot wie men zich kan wenden dan tot slechts een priester van Midian, zestig jaar van "Va-yo'el Moshe la-shevet et ha-ish" dat uiteindelijk tot "Va-yo'el ha-Levi la-shevet et ha-ish" leidde. Samengevat: we suggereerden dat de zestig ontbrekende jaren van het leven Moshe een donkere periode van totale vervreemding van de kinderen van Israël was, zonder hoop op terugkeer. We hebben geprobeerd om deze stelling te onderbouwen via een genuanceerde lezing van de Tora en een aantal midrasj verklaringen. Misschien is dit de reden dat deze jaren in de Thora niet zijn gedocumenteerd. Aan de andere kant is op basis van deze stelling Moshe's vermogen om zowat zijn hele leven te

after the vision of the burning bush is an impressive testimony to the greatness of Moshe Rabbeinu the greatest of all prophets.

veranderen na het visioen van de brandende braambos een indrukwekkend getuigenis van de grootheid van Moshe Rabbeinoe, de grootste van alle profeten.

Copyright (c) 1997-2012 by Yeshivat Har Etzion. Please send comments or questions to: officeetzion.ora.il